

IZMJENJENA NACIJA

God. 1904. napisao je otac novohebrejske lirike, Hajim Nahman Bialik, pod utiskom kišinjevskog pogroma, kojom je prilikom 6. aprila 1903. poginulo četrdesetpet Jevreja (kako neznatan broj žrtava u srazmjeru prema milionskim pogromima, do kojih je došlo u „naprednije” vrijeme i kad se njima „bavio” narod daleko „kultiviraniji”), svoju čuvenu pjesmu „U gradu davljenja”.

Pjesnika nije pokrenula samo žalost za mrtvacima, poplava boli i nepravde. Više od svega toga njega je revoltirao kukavičluk vlastitog naroda. Kakva je to bila izgubljena gomila, to istočno Jevrejstvo na početku ovog stoljeća: tjelesno i moralno nerazvijeno, tupo i nepomično, nesposobno da se odbrani. Podrumske biljke geta, izvrgnute ruglu protivnika. Bilo je to Jevrejstvo koje je Bialik opisao u svojim „Pjesmama gnjeva”, u kojima su ucrtani svi putevi života i svijeta, sve pomisli i sva djela, sve što čovjeka diže i što ga ubija. Progonitelji četrdesetih godina, međutim, sukobili su se već sa drugim tipom Jevreja. U varšavskom getu nije bilo samo mučenika, bilo je tu i heroja, koji su se do posljednjeg daha borili protiv mnogostruke neprijateljske premoći.

Šta se dogodilo? Četrdeset godina cionizma izmjenili su Jevrejina diaspore. Herzlov program se ostvario: od bijednih, nemoćnih jevrejskih mladića postali su borbeni, ponosni mladi Jevreji, dostojni praunuci Makabejaca. Herzlov najuži saradnik, Max Nordau, iskovao je u vrijeme prvih cionističkih kongresa riječ „Muskeljudentum” (doslovno: Jevrejstvo mišića), dok su drugi teoretičari cionizma u normalizovanju jevrejskog naroda vidjeli najvažnije ciljeve novojevrejskog nacionalnog pokreta.

Nećemo davati ocjena, nego ćemo i dalje utvrđivati činjenice. Od Jevrejstva do Izraela ogromna je razdaljina.

Ukazao bih na dva simptoma, koja su tipična za izmjenjeni oblik naroda, za njegov misaoni svijet i za njegova osjećanja u izraelskim školama dijele su upitni arci učenicima kad navršše trinaestu godinu. U tim se upitnim arcima pozivaju djeca da izaberu sedam do osam poziva i profesija od 140 koji su tu nabrojani. Naj-

manji procenat učenika pokazuje volju da se posveti trgovačkom pozivu. Najveći dio želi da ude u poljoprivredu, u različite obrte i tehničke pozive. Još prije jedne do dvije generacije, Jevreji su bili trgovački narod kat'exohen. Od svega toga ništa se nije sačuvalo.

Drugi primjer uzet je iz dnevne štampe. U „starim” vremenima postojala je omiljena figura — žarište jevrejskih šala — bio je to „mali Moric”. Tom starmalom jevrejskom momku smijao se svijet zbog njegovih dosjetaka i stoga što je sve bolje znao nego neko drugi. U najvećem hebrejskom dnevniku „Haarec” (zemlja) pojavilo se drugo šaljivo lice, mali „Uzi”. Uzi je „sabrab”, primitivni i zdravi momak iz Izraela, koji ne zna za strah. („Sabrab” je palestinski kaktus pun trnja ali slatka ploda, kojim se sa pravom uspoređuje izraelska poletna omladina.) Uzi ne zna za zaobilazne puteve intelektualaca. On svakom kaže sve u brk. Ništa ga ne veže sa rafiniranim Moricom, koji je tjelesno slab, ali lukav i prepreden. Moric i Uzi se ne razumiju. Rastavljeni su neprolaznim ogromnim i nijemim prostorom. U ogledalu karikature tu izmjenjeni lik nacije dolazi do izražaja iz jedne druge perspektive. Samo se po sebi razumije da su se te izmjene ucrtale i u novohebrejsku književnost Izraela, koja kao da više stoji u sjeni Knuta Hamsuna, ne tražeći puteve onih njemačko-jevrejskih autora koji se, produhovljeni, nisu mnogo osvrtni na glas krvi. Moderni hebrejski roman nije još dostigao visinu „dekadentnosti”. Poslednji cvijet kulture i kulturnog zamora s jedne strane, za vrijeme izdisaja evropskog Jevrejstva u predvečerje provale Hitlerove bujice barbarstva, i prve klice nove jevrejske književnosti na hebrejskom jeziku, povezane sa novom palestinskom zemljom s druge strane, — protivnosti su u okviru jedne književnosti, koja je na različitim jezicima nastala u istom narodu unutar jedne generacije.

Razumije se da u starijoj generaciji književnika ima ljudi, kao što je S. J. Agnon, najveći hebrejski stilista naših dana, za koje je duh još uvijek najjače osvjetljeni i najprivlačniji dio svijeta i života, i kojima prošlost škole duha zaklanja cijeli vidljivi svijet. Iz nje izvire još uvijek sve želje i potrebe ljudske i tu je elegični štimmung kao u dane kad se za sjetnih večeri uoči katastrofe bdilo nad knjigom u sjeni nauke, koja se ne da izbrisati iz sjećanja. Mladi pjesnici, međutim, otkrivaju u vijornim povorkama kao na svjetlosnoj traci nova lica, nove prostore, nove reflekse. Tu je patetičar Uri Cvi Greenberg, koji je ispjevao neobične herojske pjesme, i mladi pjesnik Hajim Feiner, čije se partizanske pjesme pjevaju na svakom koraku. Hebrejsko pozorište prikazuje Jevreje u borbi u bezbrojnim i različitim vidovima. Roman uzima tematiku iz života kolektivnih farmi opisujući useljenike i njihove probleme u puštinjskoj jari. Izrael se iz temelja izmjenio. „Vječni Jevrejin” odbacio je i spalio ogrtač Ahasvera, ogrnuvši se sivom kabanicom vojnika i radnika. Ne znam da li je Izrael postao bolji i ljepši. Ali jedno stoji: na putu od Jevrejstva do Izraela narod je izmjenio svoj lik tako da se jedva može poznati.

Pa ipak je jezgro ostalo nepromjenjeno. Shylock i Nathan, veliki jevrejski tipovi prošlosti, koji su se sa pozornice ispovjedali evropskom svijetu, nestali su. Ali ono što je u njima bilo besmrtno: volja za pravdu i poziv na ljubav, i danas se od odgovornih faktora u Izraelu smatra neprikosnovenim unutar jevrejske egzistencije.

Pravda i ljubav temeljni su stubovi na kojima počiva egzistencija vječnog naroda, koji je u pradanima Sinaja doživio susret sa apsolutnim i prenosio tu „baštinu u krvi” sa generacije na generaciju.

Oblik se izmjenio, kao što se sve mijenja što živi: nepromijenjena ostala je jezgra, čiji su „elektroni” pravda i ljubav. Tamo gdje je to jezgro ugroženo, treba da se javi glas Izraela, što i biva i u najnovijoj hebrejskoj književnosti, u mladoj državi starog naroda. Uprkos svim izmjenama, vječna je ostala riječ iz praknjige hebrejske književnosti, iz Biblije, koja je postala knjigom čovječanstva.

Za razumjevanje samog sebe i za razumjevanje svijeta preostaje ono za što treba da se odgovara među narodima.

U sjeni te velike moralne odgovornosti stoji i nova književnost Izraela, o kojoj svijet još malo zna, koja je međutim pozvana da jednog dana pređe uske granice vlastite zemlje i da intonira pjesmu pravde i ljubavi u koru „glasova naroda”.

Mi nećemo nasilja. Od prvog početka držali smo se učenja pravde i mira; podučavali smo i učili da je mir svrha svijeta i da je pravda put koji do njega vodi. Stoga ne možemo da vršimo nasilja. Ko smatra da pripada Izraelu ne može imati namjeru da vrši nasilja.

Martin Buber u svom pismu upućenom.
Mahatmu Gandhiu, 24. II 1939.

(Slobodno preveo: Hans Bramer.)